

козацтва є умовними, вони лише відображають довготривалий історичний процес, започаткований раніше, в ході якого українське козацтво пройшло певну суспільну еволюцію, із побутового явища перетворилось в окремий стан зі своїми привілеями.

Причини появи українського козацтва, зумовлені такими взаємопов'язаними факторами: По-перше – це природне прагнення людей до особистої, господарської, духовної і політичної свободи, яку вони у Польсько-Литовській державі поступово втрачали. Щоб отримати цю свободу, найсміливіші, найпідприємливіші селяни і міщани Поділля, Волині, Київщини, а також Західного Поділля і Галичини втікали з давно обжитих земель спочатку у степи Південної Брацлавщини та Київщини, а згодом у безкраї простори Дикого Поля та за дніпровські пороги.

По-друге – на цих необжитих землях втікачі знаходили особисту волю, але разом з тим життя тут проходило на межі смертельного ризику, під постійною загрозою ворожого татаро-турецького нападу і знищення, тому вони постійно мали бути готовими до відсічі і боротьби з ворогом. Козацький стан втілював споконвічне прагнення людини до волі, свободи, романтики, слави, мужності, це була втеча і захист від примусу, підданства, приниження і т. д.

Отже, причини, які зумовили виникнення українського козацтва, мали комплексний характер. До них належали як економічні, політичні, військово-стратегічні, так і соціальні чинники тощо. Ігнорування чи, навпаки, гіпертрофоване зображення будь-якого з них призводять до деформованого відтворення обставин появи і розвитку козацтва. Тут недоцільно віддавати пріоритет господарським заняттям населення перед необхідністю захисту південного порубіжжя від вторгнень татар або акцентувати увагу лише на втечах від панів, як формі соціальної боротьби на шкоду іншим факторам. Лише з урахуванням усіх обставин, до того ж не механічно, а в широкому діалектичному взаємозв'язку, можна наблизитись до відтворення цілісної картини виникнення та початкових етапів розвитку українського козацтва.

Гордієнко С.

НТУ «ХПІ»

РАДЯНСЬКИЙ ПІДПІЛЬНИЙ РУХ НА ХАРКІВЩИНІ В РОКИ НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

Історія Другої світової війни та окупаційного режиму досить часто потрапляє в коло зору дослідників. У радянській історіографії існував культ партизанів та підпільників. Сьогодні, на нашу думку, постає необхідність неупередженого погляду на радянський Опір.

З перших днів окупації Харківщини для підпільників та партизан склалася надзвичайно складна ситуація. Маховик репресій окупантів одразу був

спрямований проти учасників радянського Опору. Як превентивні заходи проти них нова влада використала цілу систему акцій – реєстрацію жителів, членів партії, доноси, агентурні дані тощо – з метою знищення навіть потенційних ворогів окупантів.

Значних втрат зазнала на початковому етапі окупації і Харківська міська підпільна організація. Низку її членів було заарештовано, значна частина не змогла розгорнути роботу. У перші тижні підпільний обком партії не тільки не вів активних дій, але й фактично не існував як єдине ціле. Збереглися тільки окремі осередки підпільного опору, мужні люди, які були готові в жорстких умовах окупації боротися проти смертельного ворога. Великою бідою для підпільників Харкова, як і для всього населення міста, був голод, який змушував їх щоденно боротися за життя, згортати антифашистську роботу та займання вишукуванням продовольства.

Під керівництвом Харківського підпільного обкому партії повинен був розгорнути роботу серед молоді області підпільний обком комсомолу. Він був створений на початку жовтня 1941 р. За період роботи підпільного обкому комсомолу було проведено всього 4 засідання. Друковані і рукописні листівки із закликами до боротьби проти окупантів, організації саботажу, зриву планів відбудови підприємств міста, мобілізацій до Німеччини поширювали серед населення підпільні групи в Нагірному і Заводському районах. В організації осередків радянського Опору поряд із партійними та комсомольськими органами брали участь і органи НКВС. Вони активно формували партизанські загони, диверсійні групи, створювали розвідницьку систему в тилу ворога, впроваджували радянську агентуру в органи окупаційної влади.

Харківський рух Опору охоплював усі форми та засоби боротьби проти окупантів: від саботажу, відкритого протесту до збройної боротьби. У листопаді 1941 р. на станції Нова Баварія стався вибух, у результаті якого було вбито та поранено декілька німецьких солдат. На заводі «Серп і Молот» підпільники підірвали підготовлений до пуску цех. Крупні диверсійні акти були проведені групою мінерів під керівництвом І. Г. Старінова, в грудні 1941 р. стихійно утворилася антифашистська група на чолі з В.Т. Тищенком. Підпільники проводили велику агітаційну роботу, друкували та поширювали листівки, рятували радянських військовополонених. У квітні 1942 р. група була викрита, а її керівники розстріляні.

*Грезенталь А.М.
НТУ «ХПІ»*

СТВОРЕННЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ НАПЕРЕДОДНІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТОВАРИСТВ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ

Одним з недостатньо висвітлених аспектів історії вітчизняних громадських організацій є їхня діяльність напередодні Першої світової війни. Зокрема, це й товариства Українських січових стрільців.

У 1912 р. айстро-угорський уряд дав дозвіл на створення легальних військових польських товариств. З цієї нагоди скористались українці і вже навесні 1913 р. у Львові утворився Український січовий союз, а згодом було затверджено Статут Українських січових стрільців (УСС) на чолі з